

Міхно О. Пропедевтика музейно-педагогічної роботи з учнями у спадщині Василя Сухомлинського. *Промова на XI міських педагогічних читаннях «Василь Сухомлинський у діалозі із сьогоденням»*. Бровари. 8 листопада 2017.

Олександр Міхно

Пропедевтика музейно-педагогічної роботи з учнями у спадщині Василя Сухомлинського

Автор доводить, що В. Сухомлинський, як творець оригінальної педагогічної системи, розробив і апробував такі прийоми, методи і форми роботи з дітьми, які можна розглядати як пропедевтику музейно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, музейно-педагогічна діяльність, пропедевтика.

Propedeutics of museum-pedagogical work with pupils in the heritage of Vasyl Sukhomlynsky

It is argued that V. Sukhomlynsky, as the creator of the original pedagogical system, developed and tested such techniques, methods and forms of work with children, which can be considered as propedeutics of museum and pedagogical activity.

Key words: Vasyl Sukhomlynsky, museum-pedagogical activity, propedeutics.

Розпочну з цитати В. Сухомлинського: «У період дитинства розумові процеси повинні бути, як можна тісніше пов'язані з живими, яскравими, наочними предметами навколишнього світу ...».

А музеї, завдяки наочно представленим предметам у експозиції, є ефективним засобом розвитку і мислення, й історичної пам'яті, і національної свідомості.

Але... По-перше, досвід роботи українських і зарубіжних музеїв свідчить, що ефективне спілкування з музейним предметом може бути результативним, лише якщо спиратиметься на результат пропедевтичної роботи, яка має здійснюватися як у музеї, так і за його межами. Цим і обумовлено прагнення музеїв до активної співпраці зі шкільним учителем або вихователем дитячого садка. Його знання індивідуальних особливостей учнів, їх інтересів і можливостей дуже важливі для успішної пропедевтичної роботи, коли необхідне педагогічно доцільне керівництво процесом, націленим на освоєння тих форм і напрямків роботи з відвідувачем, які пропонує сьогодні музей

По-друге, необхідно відзначити різні тлумачення поняття музейно-педагогічної діяльності. Це поняття використовується досить широко як вченими-теоретиками, так і музейними працівниками-практиками в одному ряду з такими поняттями, як «музейно-педагогічний процес» чи «музейно-педагогічні програми». Одні дослідники дотримуються думки, що музейно-педагогічна діяльність повинна здійснюватися виключно в умовах музейного середовища. Існує й інше розуміння музейно-педагогічної роботи як галузі

освітньо-виховної діяльності, спрямованої на формування у дитини ціннісного ставлення до дійсності за допомогою розкриття історико-культурних контекстів матеріальних і нематеріальних реалій навколишнього світу незалежно від їх місця розташування. В цьому контексті музейно-педагогічна діяльність може здійснюватися не тільки в музейному середовищі, а й у іншому просторі - дитячому садку, школі, установі післядипломної освіти, в домашніх умовах, на вулиці, серед живої природи. Таке розуміння музейно-педагогічної діяльності для нас є найбільш прийнятним.

Які ж думки В. Сухомлинського щодо музейно-педагогічної роботи з учнями. Відразу наголосимо, що у спадщині педагога немає спеціальних праць чи конкретних порад, присвячених цій тематиці. Але як творець оригінальної педагогічної системи В. Сухомлинський розробив і апробував такі прийоми, методи і форми роботи з дітьми, які ми можемо розглядати і як пропедевтику музейно-педагогічної діяльності.

Перше, на чому акцентуємо, це те, що В. Сухомлинський працював в умовах сільського соціуму 1940-1960-х років. Цей соціум має низку характеристик, зумовлених специфікою музейно-педагогічної діяльності в умовах села:

- віддаленість від інтелектуально-інформаційних центрів,
- «географічна» відірваність від музейних центрів загальнодержавного і регіонального значення;
- відсутність можливості вибору різних музеїв,
- наявність в сільському населеному пункті в кращому випадку одного музею; суміщення ролей вчителя сільської школи і музейного педагога.

Всі ці характеристики є водночас проблемними моментами, але проблеми багато в чому знімаються тими позитивними явищами, які визначають специфіку музейно-педагогічної діяльності у вихованні сільських школярів. До найбільш значущих, на наш погляд, відносяться такі:

- можливість вивчення місцевої історії через спілкування зі старожилами села;
- ефективні методичні прийоми залучення учнів сільських шкіл до культурної спадщини: використання фольклору, ігрові прийоми «занурення» в музейне середовище, в середовище сільського соціуму.

В. Сухомлинським у Павлиській школі було організовано чітку і струнку систему позакласної роботи, яку ми розглядаємо, зокрема, і як пропедевтику музейно-педагогічної діяльності. Ця робота проводилась у спеціально відведених кімнатах – своєрідних, сказати б по-сучасному, інтерактивних міні-музеях

Так, у «Кімнатах для читання» у розміщувалась література за розділами відповідно до віку школярів. У кожній кімнаті були дібрані науково-популярні журнали: «Знання та праця», «Природа», «Вокруг света», «Искусство»,

«Молодь і техніка» (німецькою мовою), «Дружба» (французькою мовою) тощо. У «Кімнаті думки» - книги про життя видатних людей.

В «Музичній кімнаті» зберігалися музичні інструменти, обладнання і наочне приладдя для вивчення музичної грамоти, фонотека творів класичної і сучасної музики.

У «Кімнатах ручної праці» учні навчалися пиляти, стругати, клеїти, точити, вишивати, в'язати тощо.

У «Кімнаті казки» діти мали змогу самим виготовляти різні фігурки казкових героїв, модельки жител тощо. При кімнаті під керівництвом педагога був створений ляльковий театр та драматичний гурток, де школярі ставили п'єси - казки. В. Сухомлинський також з допомогою дітей обладнав «Острів чудес», де школярі мали змогу інсценувати пригоди Робінзона Крузо та інших героїв художніх творів. Діти самі побудували хатину, виготовили предмети побуту, глиняні фігурки героїв. Педагог звертав увагу на те, що у підлітковому віці «...дитяча образність, конкретність думки поступається місцем абстрактному мисленню». Дитинство - це світ речей, а підлітковий вік - це світ ідей.

У Павлівській школі були створені: «Куточок образотворчих мистецтв» - своєрідна художня галерея (класна кімната і частина коридору, де зберігалися книжки і альбоми з мистецтв, влаштовувалися виставки дитячих малюнків).

Повторимо, що всі ці кімнати і куточки, на нашу думку, були своєрідними інтерактивними міні-музеями, де школярі навчалися сприймати навколишній світ у процесі відповідної діяльності – перегляду творів мистецтва, читання, слухання музики, ручної праці тощо.

Є у В. Сухомлинського слушне зауваження, що стосується оформлення і діяльності згаданого «Куточка образотворчих мистецтв». Це зауваження стосується, на нашу думку, і стаціонарних музейних експозицій. «Якщо картини висять на стіні кілька місяців, учні перестають звертати на них увагу, твори мистецтва втрачають значну частину емоційного й естетичного впливу». – писав В. Сухомлинський (т. 3. с. 559). Тому тільки добре організована екскурсія по експозиції музею дасть змогу спрямувати увагу учнів і організувати роботу дитячого інтелекту, викличе сильні та глибокі почуття.

Щодо впливу мистецтва на учнів педагог писав: «Уже в роки навчання в третьому і особливо в четвертому класах хлопчики і дівчатка стали створювати свої маленькі картинні галереї: зберігали репродукції картин. Мене тішило, що їм хотілося розглядати картини. Це індивідуальне життя в світі мистецтва незрівнянно цінніше, ніж створення так званих "шкільних третьяковок" і т. п.

Скульптурну групу Кремера ми розглядали в п'ятому класі і потім повторювали щороку. Кожен раз хлопчики і дівчатка відкривали нові деталі в духовному образі людей, змучених голодом, тортурами.

Розгляд цієї скульптурної групи був емоційною і естетичною підготовкою до сприйняття інших, зокрема твору литовського скульптора Іокубоніса

Висновок. У педагогічній спадщині В. Сухомлинського детально описані різноманітні апробовані методи і прийоми, які є доцільними і дієвими для пропедевтики музейно-педагогічної роботи з учнями: спостереження за природою, поєднане зі словом педагога, читання та інсценізація художніх творів, слухання музики і розгляд картин тощо. Все перелічене є підготовчим та стимулюючим для майбутньої творчої діяльності школярів, зокрема для самостійного відвідування різних музеїв.